

Esperanto Panorama

Tweemaandelijks tijdschrift – 21ste jaargang, nr.124 (4) – juli-aug. 1990
ISSN 0772-540 X **Afgiftekantoor: ANTWERPEN X**

DE EEUWIGE DISCUSSIE

Er is wellicht geen enkel onderwerp in de wereld waarin zoveel welles-nietes-discussies, zoveel argumentatie op basis van „vastgestelde feiten" of van „persoonlijke ondervinding" worden gevoerd als over taal. Wanneer het over de auto gaat, hoort men al wel eens zeggen: „maar ik ken niet zoveel van techniek"; in de keuken is men niet altijd meesterkok; maar wanneer het taal betreft, dan zijn we allemaal expert, zelfs wanneer het over ver uiteenliggende gebieden gaat als: algemeen of regionaal gebruik; rijkere of minder rijke taal; taaleenheid en taalverscheidenheid; juist en verkeerd taalgebruik... Ook over de status en het nut van een „wereld-eenheidstaal" heeft iedereen zijn mening.

Eigenlijk hoeft het ons niet zoveel te verwonderen, want iedereen is ook expert op taalgebied, tenminste daar waar het over zijn eigen taal en taalgebruik gaat en in zoverre hijzelf kan vaststellen hoe zijn communicatie lukt of mislukt; hoe algemeen of regionaal zijn eigen woordgebruik is; hoe bruikbaar of onbruikbaar de taal of talen die hij kent voor contacten met anderstaligen; hoe toonaangevend zijn taalgebruik voor de hem omringende wereld... Maar dat maakt de gewone taalgebruiker nog niet tot taalwetenschapper.

In de taalwetenschap zijn er heel wat vakgebieden. Je hebt de historische taalkunde, die de evolutie van een taal bestudeert; je heb de dialectologie, die een studie maakt van regionale eigenaardigheden; je hebt de psycho- en de sociolinguïstiek die respectievelijk de relatie tussen hersenwerking en taal, en de invloed van het sociale milieu op taal bestudeert; er is de algemene taalwetenschap die zich bezighoudt met het fenomeen „taal" als dusdanig. Een speciale tak is de interlinguïstiek: een vakgebied dat binnen de Esperantobeweging veel aanhang kent en dat zich bezighoudt met de studie van de bruikbaarheid van talen in internationale context en de onderlinge invloed van talen op elkaar.

De vaststelling dat er zoveel verschillende onderdelen in de taalwetenschap zijn, en daar bovenop nog het feit dat

vervolg op p. 3

Esperanto-Panorama

Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond, v.z.w.

Redactie en administratie België
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
☎ (03) 234.34.00.

Administratie Nederland
Esperanto-Centrum Nederland, Riouwstraat 172, 2585 HW Den Haag.

Abonnementen
Gewoon abonnement: 400 fr. in België, 22 *f* in Nederland.
Vijfjarig abonnement: 1 600 fr. in België, 88 *f* in Nederland.
Levenslang abonnement: 10 000 fr. in België, 550 *f* in Nederland.

Advertenties
Inlassingen zijn mogelijk op formaat 1/1, 1/2 en 1/3, voor gedetailleerde prijs dient men het Esperantocentrum te Antwerpen te raadplegen.
Kleine advertenties op kolombreedte, zonder kader 15 fr. (voor België + 19% BTW) of 0,90 gld. per woord.

Rekeningen
Voor België: 402-5510531-55 t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen.
Voor Nederland: postgiro rek.: 3583975 t.n.v. Esperanto-Centrum Nederland, Den Haag.

Redacteurs
Paul Peeraerts en Guido van Damme.

Medewerkers
C. Declerck, P. De Smedt, I. Durwael, A. Humet, J-P. VandenDaele.

Verantwoordelijke uitgever
Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Esperanto-Panorama verschijnt de 1ste van iedere oneven maand.

Bijvoegsels bij Esperanto-Panorama worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk, worden gefactureerd.

Teksten voor publicatie moeten op het redactie-adres toekomen uiterlijk de 1ste van de even maand.
De redactie heeft het recht ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Esperanto Panorama

Editor-taaltje

Je zou de indruk kunnen krijgen dat er in dit nummer twee verschillende hoofdartikelen zitten, en in zekere zin is dat ook zo. Toch is het tweede artikel (Commentaar) in zekere zin ook een illustratie bij het betoog die we houden in het eerste artikel: wetenschap moet juist zijn, geen opeenstapeling van beweringen en eigen meningen.

Natuurlijk kan je zeggen: maar een tijdschrift al *Rijk der Vrouw* of *Esperanto Panorama* heeft helemaal geen wetenschappelijke pretenties. Dat is juist, maar kan je dan zo maar eender wat schrijven onder het mom van „de mensen te informeren"? Kunnen wij met goed fatsoen spreken over de duizenden Esperantosprekers in België, de miljoenen in de wereld, de internationale contacten op hoog niveau enz.? Ik persoonlijk denk van niet. Naast het feit dat het gewoon niet waar is, loop je met zo'n houding trouwens vlug tegen de lamp in meer serieuze kringen. Daar verlies je dan je gezicht... en de inspanningen nodig om je gezicht daarna terug te vinden, grenzen aan het bovenmenselijk. Je kent wel het spreekwoord: eens gestolen, altijd dief.

Van het bestuurlijk front geen nieuws, daarom vind je op die plaats een nieuwe rubriek: Wederwoord. Het is de reactie en het commentaar van een lezer op wat in het vorige nummer is verschenen. Mogelijk kunnen we die ruimte blijvend openstellen voor reacties van lezers.

Denk misschien ook nog eens aan je eigen rubriek: ... wat kan ik ermee doe! Onze bronnen beginnen op te drogen: Graag kregen wij nieuwe ervaringen binnen van lezers die het Esperanto op een nuttige en/of aangename wijze hebben weten te gebruiken. Vooruit, kruip in je pen en doe de wereld kond...

gvd

zelfs binnen die onderdelen er heel wat verschillende scholen en strekkingen zijn, zou ons moeten nopen tot voorzichtigheid in onze beweringen. Maar gebeurt dat wel? Vaak wordt taal onderwerp van een vrijblijvende discussie, en dan wordt de wetenschappelijke nauwgezetheid wel eens uit het oog verloren.

Een breed maatschappelijk debat

Ook het Esperanto is vaak onderwerp van zulke vruchteloze en vaak ook vreugdeloze discussie. Zo startte *The New Federalist*, een maandblad voor mensen die begaan zijn met Europese éénmaking, zo'n discussie. Het inleidend artikel was van de hand van mevrouw Pellegrom. Zij zette er in uiteen waarom volgens haar Engels wel, en Esperanto geen kans maakt om ooit wereldtaal te worden. Haar betoog is enigszins eigenaardig. Ze illustreert waarom een wereld-eenheidstaal nodig is. Vervolgens doet ze uit de doeken waarom een bestaande taal problemen oplevert. Dan richt ze haar oog op het Esperanto, maar meent ten slotte toch dat die taal te veel nadelen biedt – en dus zal het wel een of andere etnische taal – waarschijnlijk het Engels, of een internationaal substraat ervan – moeten worden.
Twee reacties erop spreken de traditionele vooroordelen van mevrouw Pellegrom tegen, met al even traditionele argumenten. Het feit dat Esperanto als taal en als cultuur bestaat, dat het Engels noch wat het aantal sprekers betreft (slechts 8,5 % van de wereldbevolking), noch wat economische kost betreft (het zou ongeveer 5 maal langer gestudeerd moeten worden) echt zoveel voordelen biedt, zijn hun belangrijkste argumenten.
Opvallend in één van de reacties is dat de auteur probeert het een wetenschappelijke basis te geven. Inderdaad steunt hij niet op „persoonlijke ondervinding" of op de „ik vind, ik ben van mening"-strategie. Maar zijn verwijzingen zijn niet altijd even wetenschappelijk gegrond en fundamentele kritiek zou ze uiteindelijk vaak terug kunnen voeren op de gelaakte „ik vind"-strategie van iemand anders. (Algemene tijdschriften en dagbladen zijn niet noodzakelijk wetenschappelijk gefundeerd.)
Maar wat te doen. Wetenschappelijk onderzoek in deze materie ligt niet voor de hand. Vanuit de Esperanto-beweging zelf worden er wel pogingen ondernomen, maar zij stoten op enkele belangrijke hinderpalen.
Ten eerste is er het gebrek aan ter zake bevoegde wetenschappers (ondanks verdienstelijk werk van bv. Claude Piron) – of in ieder geval van een degelijk thuisbasis aan de universiteit van waaruit dat onderzoek zou kunnen vertrekken. Verder zijn er meestal geen financiële middelen voorhanden om een degelijk en gefundeerd onderzoek op te zetten. Bij gebrek aan belangstelling van buitenaf moet op dat gebied trouwens ook nog heel wat methodologisch basiswerk worden verricht. Ten derde, en zeker even belangrijk, is er het probleem dat zulk onderzoek, als het uit Esperanto-middens zelf vertrekt, het gevaar loopt het stempel van een pleidooi „pro domo" (voor de eigen zaak) te krijgen en dus al bij voorbaat als niet objectief en wetenschappelijk wordt beschouwd. Het wekt dan vaak dezelfde reacties als reclameboodschappen. De bedoeling is... verkopen.
Maar hoe goed wetenschappelijk men zijn argumentatie ook zou kunnen onderbouwen, ook al zou men op zuiver wetenschappelijke wijze, en zonder enige vorm van twijfel kunnen bewijzen dat Esperanto, om een Test-Aankoop formule te grebruiken, „de beste koop is", dan nog word je geconfronteerd met de taalrealiteit. En die realiteit is dat ten eerste van de vijf miljard mensen die onze planeet bevolken het grootste deel meer nood heeft aan eten dan aan een taal om in het buitenland te gaan bedelen; ten

tweede dat de realiteit geen rekening houdt met het ideaal maar met zuiver toevallige omstandigheden – één daarvan is dat nu meestal het Engels als taal voor internationale contacten wordt gebruikt, met en ondanks al zijn tekortkomingen en hindernissen; en ten derde dat aan het Esperanto (vooralsnog) slechts een zeer bescheiden plaats wordt toegekend.

gvd

Commentaar

In *Het Rijk de Vrouw* (27/4/1990) troffen we volgende tekst aan:

OVERAL TER WERELD BEGREPEN

Er bestaat een „taal" die overal ter wereld begrepen wordt. Nee, geen taal met woorden en zinnen, maar met gebaren, tekens en symbolen. Zo'n taal noemt men een non-verbale taal. Die leerde je al van toen je nog heel klein was, nog vóór je echt leerde praten. Observeer maar eens goed een baby: hij maakt met gebaren en huilen en kirren duidelijk wat hij voelt en wil. En die non-verbale taal wordt door iedereen en overal begrepen en bovendien blijf je ze later ook nog gebruiken. Bijvoorbeeld gebaren om hetgeen je zegt te onderstrepen of om gevoelens uit te drukken die je moeilijk onder woorden kunt brengen. Bij een niet zo goed examen moedeloos de schouders ophalen: zegt dat niet veel meer dan alle woorden samen?

Veel van onze gebarentaal is instinctief, aangeboren als het ware, zonder dat we er iets voor hoefden te doen. En ze betekent voor iedereen hetzelfde. Overal ter wereld waar mensen elkaar ontmoeten wuiven ze elkaar toe als ze vriendelijk willen zijn, ze steken de hand op als groet, ze wenken je als ze willen dat je naderbij komt, ze tellen op hun vingers, ze knikken voor „ja", bij het juichen gooien ze hun armen in de lucht, als ze woedend zijn maken ze een vuist, enzovoort. Dat is toch wel merkwaardig, vind je niet?

Over heel de wereld worden zowat 5000 verschillende talen en dialecten gesproken. Onmogelijk om die allemaal te leren. Toch heeft de mens, buiten zijn instinctieve, non verbale taal, ook nog symbolen uitgevonden, die door heel veel volken worden begrepen. De rode kleur geldt overal als waarschuwing, denk maar aan een stoplicht. Een rood kruis op een witte achtergrond is het universele teken voor geneeskundige hulp.

Ook cijfers en wiskundige tekens (pi, vierkantswortel, procent) zijn internationale symbolen, net als een doodshoofd met eronder twee gekruiste beenderen (duidt op levensgevaar).

Zelf kun je vast en zeker nog heel wat van die symbolen en non-verbale tekens vinden en ja, waarom niet: er nieuwe uitvinden!

Maak je mee enkele kanttekeningen bij dit tekstje? Eigenlijk krioelt het van de onjuistheden, en stelt het de zaak veel aantrekkelijker voor dan ze in werkelijkheid is. Dat de titel en de laatste alinea onderling in tegenspraak zijn, onderstreept dit extra.

Hoe duidelijk is de non-verbale taal van een baby? Ik ben momenteel bezig stilletjes aan deze communicatie te leren. Als je goed luistert en goed observeert, kan je inderdaad ongeveer uitmaken wat er zou kunnen schelen, maar het blijft altijd en gok. En wanneer het lijstje: vuile luier, honger, dorst, te koud, te warm, moe... is afgewerkt en er toch nog niets is gevonden, ja dan... Wat dan? Nee, eigenlijk geeft de baby met zijn huilen en lachen enkel informatie over zijn primaire lust- en onlustgevoelens. De interpretatie daarvan is voor de volwassene die zich ermee bezig houdt, en verder is er weinig communicatie bij betrokken. O, jawel, precies door al dit lawaai zal hij of zij

stilletjes aan echt leren spreken, en dat is er de nuttige kant van! Dat is tevens de enige universele en wellicht ingeboren kant van de zaak. Een normale baby zal zo op de duur leren spreken... en hij of zij zal de taal spreken – niet van zijn moeder of vader – maar van de gemeenschap waarin hij zijn prilste ontwikkeling doormaakt.

Dat gebarentaal niet zo „universeel" begrijpbaar is, heb ik al evenzeer aan de lijve ondervonden. Al een hele tijd geleden ben ik eens op reis geweest in Brazilië. Op een avond, op bezoek bij een oude vrouw, vroeg ze mij: [ĵa komeu] en maakte daarbij de beweging van en vuist die naar binnengekeerd open en toe ging voor de mond. Toch was het voor mij niet zo duidelijk dat ze bedoelde te vragen of ik al gegeten had. Brazilianen hebben ook vaak de neiging om de vingers met de handpalm naar boven afwisselend tegen elkaar te slaan door telkens de onderste hand naar boven te trekken. Ik geloof dat die beweging iets betekent in de aard van: „Maar ik trek me dat niet zo erg aan." of „Dat varkentje is gewassen." Ik ben er echter niet helemaal zeker van, dus... algemeen geldend kunnen we gebarentaal zeker niet noemen. Ik heb trouwens nog tal van andere (soms negatieve) ervaringen met gebarentaal die mij tot dezelfde conclusie nopen.

Begroetingsprocedures (neuswrijven, kussen, omarmen en elkaar stevig op de rug slaan) zijn al even verschillend en afhankelijk van de cultuur en de locale gebruiken. Zijn Chinezen altijd vriendelijk omdat ze altijd lachen?; is een gast die altijd „Ja" antwoordt, wat je hem ook voorstelt, altijd beleefd? De meningen daarover kunnen wel eens erg verdeeld zijn.

En dan die tekens en symbolen... cijfers: juist, we hebben ze pas ergens in de late middeleeuwen van de Arabieren overgenomen, waardoor eindelijk de wiskunde een stap vooruit kon zetten. De reden is duidelijk: probeer DCLXVII maal CMLXXVI eens uit te rekenen, zonder die getallen eerst in Arabische cijfers om te zetten. Precies hetzelfde kunnen we zeggen van alle andere wiskundige symbolen. Het is juist dat ze nu vrijwel overal gebruikt worden, tenminste waar de wiskundige kennis het peil bereikt dat ze die symbolen nodig heeft. Hetzelfde geldt voor het tellen op de vingers. Uit welingelichte bron weet ik dat mensen in Botswana tellen: één, twee, veel. Daar heb je geen tien vingers voor nodig. En van de Japanse dame die hier de SOROBANO (het Japanse telraam) kwam demonstreren, leerde ik hoe je ook met één hand heel gemakkelijk tot tien, en zelfs tot honderd kan tellen.

Het symbool voor „uitgang", de Olympische of Europese vlag, het merkteken van Mercedes, de groene ster: het mag duidelijk zijn dat ook symbolen slechts zo universeel zijn als ze zijn aangeleerd en worden gebruikt. In het Midden-Oosten zal je wellicht tevergeefs een rodekruisauto zoeken, want daar is dat „universele" symbool een rode halve maan! Juist, je kan symbolen uitvinden (zoals een groene ster, of een jubileumsymbool – je kan daar zelfs een eigen huisstijl aan toevoegen) en dan hopen, dat ooit jouw merk overal ter wereld (het) bekend(st) zal zijn. Het V-teken is daar een goed voorbeeld van, de V van „overwinning" (stom, waarom dan geen O-teken?): werd het niet pas tijdens de Tweede Wereldoorlog door Winston Churchill gelanceerd? Maar, in tegenstelling tot de inwoners van Manilla (op de foto die het artikel in RdV begeleidt), maakt men dat niet door duim en wijsvinger gespreid op te steken, maar wel door wijs- en middelvinger omhoog te steken. En je moet er dan nog opletten dat je je hand in de juiste richting keert, want anders krijgt datzelfde teken iets obsceens.

gvd

Taalspel

Pop-art – Trap op

Gevolg gevend aan deze aanwijzing in het museum voor *Satanische Kunst* liep ik naar boven. Tot mijn bezoek aan het museum werd ik aangezet door een diepgravend artikel in een gerenommeerd tijdschrift in de internationale taal. Ik kwam terecht in een ruime zaal, volgestouwd met allerlei apparatuur. Naarstige technici spoelden kilometers geluidsband achterstevoren af, op zoek naar enige verborgen boodschap door Satan aan hedendaagse popsterren geïnspireerd. Het succes bleek echter niet overweldigend.

Dat succes uitbleef, ligt eigenlijk wel enigszins voor de hand. Het is niet zo gemakkelijk om klanken, die in de goede richting afgespeeld betekenis hebben, ook in de tegengestelde richting zinvol te laten klinken. Probeer dit maar eens: *neknilk netal et lovniz gnithcir edletsegneget ed*. Maar, met geschreven boodschappen ligt dat wel enigszins anders.

Toen ik 's avonds, nog onder de indruk van mijn ervaringen, de krant doornam, man rood werd ik van schrik, want deze kop grijnsde mij duivels toe: „DAAR EISTE HIJ Z'N EI EN ZIJ HET SIERAAD". (Het sieraad bleek te bestaan uit een zesdelig geheel: twee oorringen, een halsketting, een armband, een ring en een diadeem.) Het betrof het verslag van een echtelijke ruzie, waarin de man voor ontbijt een ei vroeg of anders zou zijn vrouw het beloofde zesdelige sieraad niet krijgen. Niet zozeer deze ruzie veroorzaakt de schok in mij, veel huiveringwekkender was te moeten vaststellen dat het Nederlands op papier wel degelijk aan duivelse invloeden onderhevig is.

Neen, geef mij dan Esperanto – taal ven vrede en verstandhouding. Weliswaar is ze, naar men zegt, ongeschikt voor taalspel, maar daardoor ontsnapt ze evenzeer aan de macht van de duivel, hoe men het pentagram (de vijfpuntige ster) ook draait of keert!

Wat een ontnuchtering toen ik, in het reeds vermelde internationale tijdschrift las, dat de boze echtgenoot in werkelijkheid had geroepen: „SE SEN OVO NE SES!"

Enige tijd later overviel mij een gelijkaardige gebeurtenis. Tijdens het KNFNK (wat een naam! – *Kluboj de Ne-Fumantoj Nacia Kongreso*) werd de algemene ledenvergadering herhaalde malen onderbroken door een luide bons waarna telkens een rookartikel de zaal werd binnengeworpen. In de notulen staat vermeld: „ĈE OKA BATO TABAKO EĈ!".

Hier sta ik nu met mijn Esperanto. Altijd de verliezende partij, altijd de onderliggende in de wedstrijd... Maar mijn levensdoel is gesteld. Vanaf nu ga ik op zoek naar DE vertaling van het voor de wereldtaal enige nuttige schietgebed: „GOD, RED NU 'NS 'N UNDERDOG!"

gvd

De Nederlandse satanische boodschappen zijn overgenomen uit Battus, *Opperlandse Taal- & Letterkunde*, p. 75 e.v.
Satanische boodschappen in het Esperanto vind je o.a. in *MONATO*, 1988/4, p. 24.

Teksten voor het volgende nummer van Esperanto-Panorama moeten op de redactie toekomen voor 1 augustus 1990. De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST

Esperantogroep *La Pioniro*☆

Inlichtingen: de hr. E. D'Hondt, Wilgstraat 25A, 9440 Erembodegem, tlf. (053) 77 44 97.
Bijeenkomsten: de laatste dinsdag van de maand in de jeugdbibliotheek, Kattestraat 31 (2de verdieping).
Cursus: in het Sint-Maartensinstituut te Dendermonde.

ALKMAAR

NEA-sekcio

Inlichtingen: mevr. F. Bakker-Kroon, Meester Quantplein 2, 1862 GB Bergen, tlf. (02208) 45 82.
Bijeenkomsten: de derde maandag van de maand.

ALMELO

NEA-sekcio

Inlichtingen: mevr. A. Hinnen-Spoelstra, Rensumaborg 8, 7608 GK Almelo.
Bijeenkomsten: de derde woensdag van de maand op wisselende adressen.

AMERSFOORT

NEA-sekcio

Inlichtingen: W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, 7607 NB Soest, tlf. (02155) 15473.

AMSTERDAM

NEA-sekcio

Inlichtingen: J. Hardeveld, Ruimtevaartlaan 33, 1562 BA Krommenie, tlf. (075) 287 018.
Bijeenkomsten: AKKE-conversatiebijeenkomsten elke dinsdag om 20.30 u. in het Centraal Station, laatste deur op het eerste perron (oostzijde, 2b, deur met uithangbord ASSV) in, op de derde verdieping.

ANTWERPEN

Kon. Esperantogroep *La Verda Stelo*, v.z.w. ☆

Inlichtingen over Esperanto: tlf. (03) 234 34 00 (kantooruren) of 440 30 92 ('s avonds).
Inlichtingen over de programma's: tlf. (03) 440 35 58.
Bijeenkomsten: in het Esperantocentrum, Frankrijklei 140, 1ste verdieping, elke vrijdag om 20.00 u. Het clublokaal is open vanaf 18.00 u.
Programma:

- vrijdag 6 juli: *Muziekavond*. Ladis Saray en zijn vrienden concerteren met viool, cello en orgel.
- vrijdag 13 juli: Antwerpen-Havenstad: speciale thema-avond met André Staes.
- vrijdag 20 juli: DISCUSSIE-AVOND: Jules Verstraeten doet alle aanwezigen hun zegje doen!
- vrijdag 27 juli: INTERVIEW o.l.v. Jan Bovendeerd: we interviewen elkaar en leren elkaar toch weer wat beter kennen.
- vrijdag 3 aug.: Zomerse Avond: Vertellen over reizen en vakantie.
- vrijdag 10 aug.: INTERNATIONALE AVOND: Dhr. Horst Köther (eks-Oost-Duitsland) houdt een voordracht over zijn land.
- vrijdag 17 aug.: Zomerse Avond: Vertellen over reizen en vakantie o.l.v. Ivo Durwael.
- vrijdag 24 aug.: *Nupto en Romo* (huwelijk in Rome): een verhaal door Ann van Deun en Rob Ebenau.
- vrijdag 31 aug.: *Cubaanse Avond*: Verslagen over het Wereldcongres in Havana, Cuba.

Vlaamse Esperantobond v.z.w.

Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tlf. (03) 234 34 00 (antwoordapparaat van 18.00 u. tot 9 u. en op vrije dagen). Bezoek liefst na afspraak.
Cursussen: Cursus voor zelfstudie Esperanto Programita (met platen of cassette én woordenboek) te verkrijgen tegen 1 495 fr.

ARNHEM

NEA-sekcio

Inlichtingen: de hr. R.J.W. Poort, Sellersmaat 60, 6903 XM Zevenaar, tlf. (08360) 33790.

BERINGEN

Inlichtingen: de hr. Alfons Beckers, Rozenlaan 5 bus 1, 3950 Beringen, tlf. (011) 42 10 78.

Bijeenkomsten: Elke eerste vrijdag van de maand om 20 uur op bovenvermeld adres.

Cursussen: Elke woensdag van 12.30 tot 14.00 uur. Uitsluitend voor leerlingen van het college; op vrijdagavond van 19.00 tot 21.00 voor iedereen. Beide cursussen worden gegeven in het Cultureel Centrum, Hoogstraat, Beringen.

BEVERWIJK

Esperanto-grupo *Stelrondo*

Bijeenkomsten: 2de woensdag van de maand om 20.00 uur, t.h.v. mevr. N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, 1946 AE Beverwijk, tlf. (02510) 31079.

Cursus: elke maandag om 19.00 uur in buurthuis „De Zandkraai" te Heemskerk.

BRUGGE

Brugse Esperantogroep *Paco kaj Justeco* ☆

Inlichtingen: De hr. Gr. Maertens, Prins Leopoldstraat 51 8310 St. Kruis-Brugge, tlf. (050) 35 49 35.

Bijeenkomsten: hebben plaats in het „Hof van Watervliet", Oude Burg 27, 8000 Brugge, iedere donderdag van 20.00 tot 22.00 uur. (Eerste en derde donderdag: gespreksronden; tweede en vierde werkvergadering). Iedere zaterdagmorgen van 10.00 tot 11.30 cursus voor jongeren.

Programma:

Het is zomervakantie, er zijn geen specifieke programma's voorzien.

BRUSSEL

Brusselse Esperantogroep ☆ [1]

Inlichtingen: de hr. Emile van Damme, Albert I straat 44, 1750 Schepdaal, tlf. (02) 569 17 83.

Bijeenkomsten: iedere woensdag van 18.15 tot 19.45 uur.

Cursussen: Cursus op drie niveaus, vanaf 20 sept., telkens van 18 tot 20 u. aan de Kortenberglaan 66.

Belga Esperantista Fervojista Asocio

Inlichtingen: de hr. de Sutter, Kersbeeklaan 90, 1190 Brussel.

Cursussen: Een cyclus van 12 lessen telkens van 10.00 tot 12.00 uur. De cursus heeft drie niveaus: beginners, praktijk, gevorderden.

Van 14.00 tot 16.00 gewone vergaderingen rond diverse thema's (lezingen, diavertoningen, ...).

Alle aktiviteiten hebben plaats in de lokalen van de Algemene Directie van de NMBS (Ingang Onderwijsstraat 159), 1070 Brussel (Brussel Zuid).

1. Leden die in Brussel wonen en hun adres in het Nederlands opgeven en personen die in het Nederlandstalig gedeelte van België wonen, zijn automatisch lid van de Vlaamse Esperantobond. Anderen worden lid van de „Association pour l'Espéranto".

DEN HAAG

Esperanto Centrum Nederland (ECN)

Inlichtingen: Riouwstraat 172, 2582 HW Den Haag, tlf. (070) 355 66 77 (werkdagen van 10.00 tot 15.00 uur).

Cursussen:

- Schriftelijke cursussen.
- Cursus voor zelfstudie *Esperanto Programita* (met platen of cassette) te verkrijgen tegen *f* 60,– (incl. verzendkosten).

Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)

Riouwstraat 172, 2582 HW Den Haag, tlf. (070) 355 66 77 (werkdagen van 10.00 tot 15.00 uur).

Cursussen:

Verzorgt opleiding van Esperanto-leraren volgens Cseh-methode.

Verkoop van nieuwe en gebruikte boeken.

NEA-sekcio

Inlichtingen: Th.J. van Woerden, Erasmusplein 59, 2532 RD Den Haag, tlf. (070) 380 27 86.

Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag in het Esperantohuis, Riouwstraat 172 steeds van 14.00 tot 16.00 u.

TANEF (Naturamikoj-esperantistaj)

Inlichtingen: De hr. G. van der Horst, Hengelolaan 1158, 2544 GT Den Haag, tlf. (070) 366 65 47.

Bijeenkomsten: Elke 1ste maandag van de maand in het „Nigrotje", Maarseveensestraat 2.

DEN HELDER
Esperanto-Klubo Den Helder
Inlichtingen: De hr. E. van den Oever, Treilerstraat 11, 1784 SW Den Helder.
Bijeenkomsten: de 1ste en 3de maandag van de maand in het clublokaal, Koningsstraat 115 (boven).

DEURNE
TANEF
Inlichtingen: De hr. E. Spitaels, tlf. (03) 658 74 20.
Bijeenkomsten: elke derde woensdag om 20.00 uur in het „Bisschoppenhof", Spanhovestraat, Deurne.

DEVENTER
NEA-sekcio
Inlichtingen: J.S. Douma, Rembrandtkade 177, 7412 HL Deventer, tlf. (05700) 18304.
Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag.

DIEMEN
Internacia amikeco
Inlichtingen: F.L.E., Vlasdonk 1, 1112 JD Diemen, tlf. (020) 90 90 94.

EDEGEM
Inlichtingen: De hr. I. Durwael, P. Gilsonlaan 5, 2520 Edegem, tlf. (03) 440 30 92.

EINDHOVEN
Esperanto-Klubo Eindhoven
Inlichtingen: De hr. R. Bossong, Floraplein 23, 5644 JS Eindhoven, tlf. (040) 11 41 62.
Bijeenkomsten: de 3de woensdag om 20 uur in het Aktiviteitenscentrum „Henriette Roelandts", Com. Dankertstraat 2.

ENSCHEDE
NEJ-sekcio *Ege*
Inlichtingen: De Vluchtestraat 1-402, 7423 BE Enschede, tlf. (053) 33 26 40.

GENK
Esperantoclub Genk ☆
Inlichtingen: de hr. Mathieu Habex, Gildelaan 27, 3600 Genk, tlf. (011) 35 95 42.
Bijeenkomsten: Cultureel Centrum (zaal 2 of 7), Dieplaan 2, 3600 Genk alle dinsdagavonden om 19.30 uur. Tlf.: (011) 35 39 11 (toestel 520).
Programma:

De gewone programma's vallen stil voor de zomervakantie maar we komen elke dinsdagavond ergens samen op een terrasje tussen 20.00 en 22.00 uur. We babbelen dan wat met elkaar, maar uitsluitend in het Esperanto, zo kunnen onze beginners wat oefenen en kunnen buitenstaanders zich zitten afvragen „Wat voor een taaltje zijn die aan 't brabbelen?" Welk terras? Raadpleeg *De Mijnstreek* (plaatselijke krant) onder de rubriek „Genks Verenigingsleven" – die krant kan je in alle café's inzien. Je kan ook telefoneren naar Mathieu Habex.

Cursussen:
We starten opnieuw in september!

GENT
Genta Esperanto-grupo *La Progreso* ☆
Inlichtingen: Katja en Arpad Lödör, Peter Benoitlaan 117, 9219 Gentbrugge, tlf. (091) 30 16 77.
Bijeenkomsten: iedere maand bestuursvergadering (datum wordt onderling overeengekomen) en iedere 4de vrijdag in het Chalet „Sluizeken", Sluizekenskaai te Gent.
Cursussen:
Avondcursus volgens de rechtstreekse methode op dinsdag van 18.30 tot 20.20 u. in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1. De nieuwe cyclus startte op 12 september.
Programma:

Geen programma, we wensen iedereen een vruchtbare en prettige (Esperanto)-vakantie.

GRONINGEN
NEA-sekcio
Inlichtingen: Esperantocentrum, Peizerweg 68-47, 9726 JM Groningen, tlf. (050) 18 31 42.
Bijeenkomsten: in het wijkgebouw Helperkerk, Waldeck Pyrmontplein 13, tlf. (050) 26 00 49.

NUFARO (Afd. Groningen van de Nederlandse Esperantojeugd)
Inlichtingen: Coranthijnestraat 69, 9715 RG Groningen, tlf. (050) 77 59 54.

HALLE
Esperantogroep Halle ☆
Inlichtingen: De heer Jan Devillé, Uylenbroeckstraat 127, 1500 Halle, tlf (02) 356 45 17.
Bijeenkomsten: tweemaal per maand op nader te bepalen dag en plaats, informatie op bovenstaand adres.
Onze cursus voor beginners heeft plaats in de voormalige school van Wolvendries.

HASSELT
Esperanto Hasselt ☆
Inlichtingen: De hr. Marcel Aerts, Lazarijstraat 122, 3500 Hasselt, tlf. (011) 25 34 67.
Bijeenkomsten: in het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5, telkens om 20.00 u.
Programma:
Ook bij ons geen vergaderingen in de vakantiemaanden, maar... wij houden wel ons jaarlijks Esperanto-Limburg-Feest. Dit jaar te GENK, op zaterdag 18 augustus. Plaats van bijeenkomst: Gemeentehuis van Genk, Dieplaan 2, 3600 Genk.
Programma:
10.00 Receptie in het gemeentehuis van Genk met mogelijk een toespraak door de heer burgemeester.
11.00 Bezoek met rondleiding aan het gemeentehuis.
12.00 Kleine maaltijd (belegde broodjes met koffie).
14.00 Rondrit per autobus langs de bezienswaardigheden van Genk met een Esperanto-gids. Rond 16.00-17.00 wandeling in het park „Molenvijver" (alternatief programma bij regenweer: bezoek aan Shopping 1, 2 en 3).
18.30 Uitgebreid koud buffet in het Cultureel Centrum van Genk.
20.00 Showavond met o.a. Jogajul (one man show) en drank aan democratische prijzen.
Deelname: 600 fr., kinderen (– 16) 300 fr. Inschrijven vóór 1 augustus bij: *Limburga Esperanto Ligo*, p.a. Albert Claesen, Zonnebloemstraat 13, B-3610 Diepenbeek. (Bank: 068-2057146-94).

HELMOND
NEA-Sekcio
Inlichtingen: De hr. Jo van Zwol, Peelhof 86, 5709 BN Helmond, tlf. (04920) 10704.
Bijeenkomsten: Elke eerste maandag van de maand.

HILVERSUM
FLE-sekcio
Inlichtingen: Mevr. M. Dee-Tervoren, J. Catsstraat 10, 1215 EZ Hilversum, tlf. (035) 12717.

NEA-sekcio „Dreves Uiterdijk"
Inlichtingen: Mej. Middelkoop, Jonkerweg 11, 1217 PL Hilversum, tlf. (035) 43320.

KALMTHOUT

La Erikejo ☆

Inlichtingen: Mevr. Mireille Storms, Douglaslaan 14, 2080 Kapellen, tlf. (03) 666 83 19.

Bijeenkomsten: elke derde donderdag in Rest. Cambuus, Heidestatieplein 10, 2180 Heide-Kalmthout, telkens om 20.00 u.

Programma:

- donderdag 19 juli: Zomervergadering in open lucht op het buitenverblijf van Rik en Paula de Roover te Wildert. Telefonische informatie: (03) 667.57.70.
- donderdag 16 aug.: Geen bijeenkomst: verlof zonder wedde – maar in september starten we weer tegen de volle prijs!

KAPELLE

Zelanda Esperanto-grupo

Inlichtingen: Sally en Dies Krombeen, Juffersweg 4 B, 4421 JB Kapelle, tlf. (01 102) 41563.

Bij afwezigheid: Rie en Kees Dentz, Karel Doormanplein 21, 4335 GC Middelburg, tlf. (01180) 14834.

KNOKKE

Esperantogroep Knokke ☆

Inlichtingen: De hr. Marmenout, Helmweg 7, 8300 Knokke-Heist 1, tlf. (05) 60 55 35.

KORTRIJK

La Konkordo ☆

Inlichtingen: De hr. J. Hanssens, Meiweg 23, 8500 Kortrijk (correspondentieadres), tlf. (056) 21 31 06 en de hr. Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tlf. (056) 20 07 96.

Programma:

Geen programma tot in september.

Cursussen: voor jongeren en studenten iedere vrijdag om 16.30 uur in het Sint-Jozefinstituut; voor beginners iedere donderdag om 19.00 uur in de Oude Dekenij.

Clubvonden: voor iedereen, iedere 4de vrijdag om 19.00 uur in de Oude Dekenij.

Bibliotheek van het Esperanto-fonds: steeds gelegenheid tot bezoek na afspraak met: De hr. C. Vanbiervliet, Oudenaardsesteenweg 158, 8500 Kortrijk, tlf. (056) 22 00 11 of de hr. J. Hanssens (adres zie hoger).

LEEUWARDEN

NEA-sekcio

Inlichtingen: Mevr. Y. Weidema, Goutumerdijk 18, 9084 AE Goutum, tlf. (058) 88 26 10.

Bijeenkomsten: donderdag om de veertien dagen om 15 u. in het Doopsgezind Centrum, Ruiterkwartier 173, Leeuwarden.

LEUVEN

Esperanto 2000 v.z.w. ☆

Inlichtingen: Bert Vanhoven, Boerenkrijglaan 20, 3120 Tremelo, tlf. (016) 53 58 92.

Bijeenkomsten: „Vespero 2000", de tweede woensdag van de maanden september tot juni telkens om 19.30 u. in het Cultureel Centrum „Romaanse Poort", Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

Programma:

Wij starten opnieuw bij het begin van het academiejaar 1990-1991, tot dan.

LIMBURG

Contactadressen:

Albert Claesen, Zonnebloemstraat 7, 3610 Diepenbeek, tlf. (011) 32 36 03.

Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, 3538 Houthalen-Helchteren, tlf.: (011) 52 29 02 (kantoor).

Vergeet de Limburgse dag niet. Voor inlichtingen en programma zie onder Hasselt.

MECHELEN

Inlichtingen: De hr. Saels, Lange Zandstraat 52, 2580 St.-Kathelijne-Waver, tlf. (015) 31 17 90.

MIDDELBURG

Zie Kapelle.

MORTSEL

Inlichtingen: Dhr. J. Bovendeerd, Meidoornlaan 42 b2, Mortsel of Mevr. P. Tytgat-de Ketelaere, Sint-Hathebrandstraat 8, Mortsel.

NIJMEGEN

Esperanto-klubo Zamenhof

Inlichtingen: Mevr. G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, 6525 PV Nijmegen, tlf. (080) 55 15 05.
Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag om 20 u. op het bovenvermelde adres.

NEJ-sekcio „NIMFEO"

Inlichtingen: Jacob Canisstraat 2, 6521 HL Nijmegen; tlf. 080-222695.
Bijeenkomsten: De eerste woensdag van de maand. Bovendien geregeld cursussen.

OOSTENDE

Esperantoclub Oostende *La konko* ☆

Inlichtingen: De hr. André D'Hulster, Paul Michielslaan 10, 8400 Oostende, tlf. (059) 80 06 95.
Noteer: wij hebben een nieuwe vergaderplaats: *Zeezicht*, Zeedijk, Mariakerke, Oostende.
Programma:

Geen programma tot na de vakantie! Maar je kan natuurlijk altijd naar zee komen.

Cursussen: elke week A-cursus van 19.00 tot 20.30 uur; B-cursus van 20.30 tot 22.00 uur. Tweewekelijks C-cursus voor gevorderden en oude ratten, telkens de 1ste en 3de vrijdag van de maand.

ROTTERDAM

FLE-afdeling 2

Inlichtingen: Mevr. J. Quispel, Maarland 4, 3075 JV Rotterdam, tlf. (010) 419 82 01 of 419 53 47.
Bijeenkomsten: op woensdag in ons nieuwe lokaal: *De Phoenix*, Ilpenstein 68 (metro „Slinge", bus 70-77, halte „Larenkamp" en „Slinge"). De samenkomst start om 14.00 uur, het lokaal is toegankelijk vanaf 13.30 uur; de SAT-ochtenden vinden plaats op *Hulkenstein* en beginnen om 10.30 uur.
Programma:

- woensdag 4 juli: Postklaar maken van *Sennaciulo*.

Esperanto-grupo *Merkurio*

Inlichtingen: de hr. Rob Moerbeek, tlf. (010) 436 15 39.
Bijeenkomsten: De 1ste en 3de woensdag om 20 u. in het hoofdkantoor van de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam.
Programma:

- woensdag 4 juli: Openluchtvergadering in vakantiesfeer.

SAT-Rondo

Inlichtingen: Mevr. W. v.d. Blink, Flat Meyenhage 133, 3085 NC Rotterdam, tlf. (010) 480 69 64.
We zijn weer gestart met de SAT-ochtenden. Ze vinden plaats in Hulkenstein 68. Voor het programma zie onder FLE-afdeling. Nadere inlichtingen op bovenstaand nummer.

TIENEN

Inlichtingen: Bert Boon, Merelhof 8, 3300 Tienen.

TILBURG

Esperanto Tilburg

Inlichtingen: De hr. H. Appelo, Montfortanenlaan 100, 5042 CX Tilburg, tlf. (013) 68 04 73.

TURNHOUT

Inlichtingen: De hr. Gorik Duyck, Het Bergske 35, 2360 Oud-Turnhout, tlf. (014) 42 48 08.

UTRECHT

Samenwerkingscomité

Inlichtingen: De hr. Punt, Maniladreef 73, 3564 JB Utrecht, tlf. (030) 61 69 67.

Wederwoord

Een goede taal die het slecht stelt

Het zal de aandachtige lezer zijn opgevallen dat het artikel „Taalkoesteren en taalvertrappelen" in tegenspraak is met het besproken boek „De goede taal" (beide in EP, 1990/3). Maar het stemt wel overeen met de opvatting van prof. J. Verschueren. In een interview met dr. G. Bodifee stelde hij: „Esperanto zou bij algemeen gebruik al gauw zo moeilijk en zo verscheiden worden als elke andere levende taal". (De Standaard, 12-13/9/1989). Herlees de laatste alinea van CD! In het begin van deze eeuw werd de slogan „Esperanto is het Latijn van de democratie". We kunnen ons afvragen: „Houden wij ons aan die slogan of niet?" In ieder geval, als het onze wens is, dat iedereen, zelfs met slechts een minimale ontwikkeling, Esperanto moet kunnen leren, dan is het noodzakelijk dat de taal relatief gemakkelijk blijft. De visie van CD – ijverig taalhervormers en massale invoer van nieuwe woorden – is enigszins overtrokken. Het is waar dat voor nieuwe technieken en nieuwe wetenschappelijke vindingen nieuwe woorden nodig zijn, het is ook waar dat vele nuanceringen uit nationale talen niet altijd in het Esperanto te vatten zijn. Maar wat Piron beweert is even waar: het Esperanto beschikt over vaak onvermoede mogelijkheden om schakeringen weer te ge-

---

WEERT
NEJ-sekcio *Lonicero*
Inlichtingen: Tromplaan 4, 6004 Weert, tlf. (04950) 21251.
Bijeenkomsten: Iedere tweede dinsdag.

WIJLRE
Esperantogroep *Marnolando*
Inlichtingen: Tienbundersweg 38, 6321 CR Wijlre, tlf. (04450) 1248.
Voortaan worden de clubavonden gehouden op vrijdagavond om 20.00 uur in ons eigen clubhuis, Tienbundersweg 38, 6321 CR Wijlre. De precieze data en het programma worden via ons plaatselijk informatieblad meegedeeld.

WILDERT
Cursussen: Conversatiecursus vanaf begin september en nadien telkens de 1ste maandag van de maand. Bel voor nadere inlichtingen.
Plaats: Jachthoornlaan 20, Essen-Wildert.
Inlichtingen en inschrijvingen: ter plaatse, tlf. (03) 667 57 70 of 321 23 06.

ZAANDAM
Esperantocentrum
Inlichtingen: Postbus 433, 1500 EK Zaandam, tlf. (075) 16 69 31.

ZEIST
NEA-sekcio
Inlichtingen: Mevr. C.H. Born, Gruttolaan 37, 3704 XL Zeist.

DRINGENDE OPROEP! In september starten wellicht weer een heel aantal cursussen. Het Esperantohuis te Antwerpen wordt in de vakantiemaanden en in september steeds overstroomd met vragen over inlichtingen waar en wanneer er cursussen worden gegeven. Wij vragen dan ook dat alle gegevens over PLAATS, DATUM, UUR, KOSTPRIJS... eventueel ook lesgever, cursusmateriaal enz. zo vlug mogelijk en uiterlijk vóór 1 augustus worden doorgegeven. Plan(t) nu, dan kan je in september oogsten! In het septembernummer van *EP* verschijnt een volledige lijst van de gegevens die wij hebben ontvangen! Dank bij voorbaat.

ven en kan bogen op andere kwaliteiten en eigenheden die andere talen moeten missen.
Vele esperantisten zullen ongetwijfeld de visie van Piron bijtreden.
Het hoofdartikel van hetzelfde nummer stelt de vraag of het Engels ooit zijn leidende positie opnieuw zal moeten prijsgeven. Ik wil aan de argumentatie twee andere feitjes toevoegen: Duitsland lijkt opnieuw af te stevenen op de plaats van grote centrale macht. Reeds nu schijnen er in Engeland stemmen op te gaan om het onderwijs van het Frans in middelbare scholen te vervangen door het Duits. En het tweede feit: Tijdens een lezing vertelde pròfessor Vermeulen dat toen hij 20 jaar gelden begon Arabisch te leren. Zijn toenmalige professor raadde hem dat sterk af, omdat – zo beweerde hij – binnen twintig jaar het Arabisch door het Engels zal zijn verdrongen. Nu, twintig jaar later, kan men vaststellen dat deze voorspelling niet is uitgekomen en dat het Arabisch zijn positie heeft versterkt. Steun dus niet te veel op de huidige situatie om je op de toekomst voor te bereiden.
Dat ondanks alles Engels nog lange tijd belangrijk zal blijven, is echter onvermijdelijk, alleen al omdat heel wat wetenschappelijk belangrijke literatuur tegenwoordig uitsluitend in het Engels verschijnt, en dat die later toch nog altijd wel belangrijk zal blijven.

F.R.

Stijl en stijlen, steil en steiler

Stijl is de mogelijkheid om met andere woorden hetzelfde te zeggen. Stijl is een manier van organiseren, namelijk taalelementen kiezen en ze tot een tekst combineren zó dat die voldoet aan een bepaalde functie. Stijl is afhankelijk van de zinsbouw, maar vooral van de woordkeuze.

De drie belangrijkste functies zijn: de communicatieve, de intellectuele en de esthetische. Het mededelen gebeurt in de basisstijl, in de gemeenschappelijke, dagelijkse taal, en omvat persoonlijke conversatie en tijdschriftenpublicaties. Het denken gebeurt in autonome vakstijl, gebruikt speciale terminologie, en omvat de praktische stijl van instructies en de theoretische van de wetenschap. Het scheppen van kunst gebeurt in het derde stijltype, dát van de literatuur, de „schone letteren", en omvat poëzie, bellettristisch proza en essays. De belangrijkste stijlmiddelen zijn hier: lengte en ritme der zinnen, woordorde en klankwaarde (alliteratie, rijm), metaforen (beeldspraak en vergelijkingen).

Vertalen is een soort ontleden, het in een ander kleedje steken van een bepaalde betekenisinhoud. Vertalen gebeurt binnen een taal (b.v. door vereenvoudigen van woordenschat, om een boek voor volwassenen in een voor kinderen geschikte vorm te gieten, of om een wetenschappelijk onderwerp te vulgariseren; door herschrijven van een verouderde tekst uit een vorige eeuw) of van de ene taal naar de andere: het eigen gewaad afleggen en dat van een vreemde aantrekken.

Laten we een voorbeeldje geven, want „grauw is alle theorie":

In „Das Parfum" van Patrick Süskind, hoofdstuk 8, staat: *Ihr feines sommersprossenübersprenkeltes Gesicht...* In drie bestaande vertalingen luidt dat: „... haar mooie met zomersproeten bezaaide gezicht..."; „Ce visage fin, couvert de taches de rousseur..."; „... her delicate freckled face..."

In Esperanto zou dat ongeveer volgende vier versies kunnen opleveren: *somerefeliden-aspergita / per lentugoj prisemita (lentuge sursemita) / kovrita de rufaj makuloj / lentuga.*

Een banale mededeling is „vlak", zo goed als stijlloos. Maar een doodgewoon verhaaltje heeft al stijl en steilte. Een gespecialiseerd geschrift kan echt „steil" zijn. De tekst wordt „steiler" (moeilijker toegankelijk) naarmate een artikel, een essay, een roman hogere toppen scheert.

Literatoren zijn taalscheppers. Wetenschapslui evenzo, maar zij zijn zelden taalspecialisten. Vooral de esthetische kant is bij hen soms niet erg sterk en in hun werk ver te zoeken. Maar nooit of nergens staat de scheppende mens stil. Er is echter ook de *homo* schaap*iens* die, bang en weifelend, enkel navolgt en nabootst. Met luttel taalgedruis, maar toch fouten incluis. Weinig inventief, zegt hij na: CD, *compact-disc*, U zegt? *Straalplaatje*? Daar zou hij nooit opkomen.

CD

Parnasa Gvidlibro
Gids naar de Parnassus (Poëtica)

– „Hoelang leer je al Esperanto?"
– „Drie weken!"
– „Toon me je verzen!"

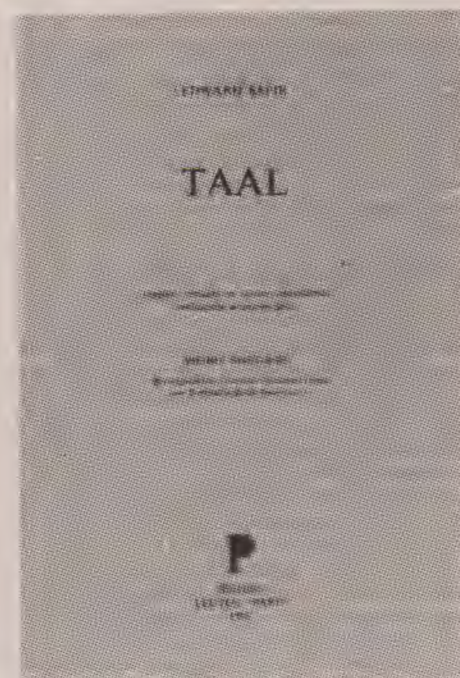
De twee boekjes waar de Vlaamse aspirant-poëet bij zweert zijn de S.O.D. (Stijl, Opstel, Dichtkunst) van Fraussen en Verschuere als hij uit het katholiek onderwijs komt, en de „Nederlandse Poëtica" van Achilles Mussche als hij het officieel onderwijs doorliep. Beide zijn schoolboeken, maar ze worden door velen ook na hun schooltijd (of zelfs vooral dan) gekoesterd.
De esperantist beschikt over het *Parnasa Gvidlibro* van Kalocsav, Waringhien en Bernard, alhoewel mer die twee laatsten vaak vergeet. Het theoretische deel – dat zeer goed vergelijkbaar is met de S.O.D. – is eigenlijk van de hand van Waringhien. Toch is het veel rijker, omdat er ook heel wat dichtvormen in worden behandeld uit andere culturen: Japanse, Arabische, Perzische en zelfs Maleise.
Een bijzonder belangrijk deel, het tweede, is een echte *ars poetica*: meer dan 1000 verzen, die beginnen met een verwijzing naar Horatius, Boileau, Gautier en Verlaine, en die een prachtige illustratie vormen bij het theoretisch deel van Waringhien. De dichter is C.E.R. Bumy – of, gelezen zoals het hoort *cerbumi* (= nadenken, zijn hersens pijnigen), een schuilnaam voor Kalocsay. De eerste zang is een klassieke klacht van de dichter dat hij te weinig lezers heeft; dat hij alleen door vulgair te zijn de aandacht kan trekken en dergelijke lievigheden meer. Hij volgt daarin, uiteraard, zijn grote voorgangers. Ondanks alles zet hij toch aan om zichzelf op te offeren, en het gevecht met de muze aan te gaan. Hij wil daarbij helpen, al kan de techniek nooit de echte goddelijke vonk vervangen. Van alle mogelijke fouten geeft hij prachtige voorbeelden, maar hij zet er ook telkens zeer mooie, goede oplossingen naast. Het „cerbumi" duidt dan ook hierop dat men de *ars poetica* voortdurend moet ontleden, en de vorm toetsen aan de inhoud van de gelezen verzen. Wanneer de schrijver het heeft over caramelverzen, dan schrijft hij er ook, maar hij toont meteen aan hoe de echte dichter de „enige oplossing" vindt, die er poëzie van maakt.
Het derde deel van het boek wordt gevormd door een rijmwoordenboek. Dat deel is een doorn in het oog van de pidgin-esperantist. Het bevat namelijk een betrekkelijk groot aantal neologismen. De auteurs hebben echter nooit bedoeld die woorden „aan te bevelen" aan de gewone taalgebruiker! Het aantal van die neologismen is trouwens niet zo geweldig hoog.
Op het einde van het werk staan nog enkele praktische tabellen en verklaring van de neologismen.
Een grondige studie van het werk – liefst parallel het eerste en tweede deel – is onontbeerlijk voor een esperantist die zich aan dichtkunst wenst te wagen. Sommige onderdelen – en echt niet alleen dat over „adasismen" – zijn specifiek op het Esperanto gericht. Het is dus wel degelijk een gids naar het groene Parnassus.

pds

Gelezen en... gekeurd

Taal

Edward Sapir is een taalkundige, wiens invloed op het denken over taal – de algemene taalwetenschap – moeilijk overschat kan worden. Dat blijkt uit deze nieuwe vertaling van één van zijn standaardwerken, *Language* (Taal) dat in 1921 verscheen. Ondanks zijn voor dit soort werken respectabele ouderdom is de inhoud ervan tot nog toe onaangevochten. In feite is het een (filosofische) beschouwing over wat taal eigenlijk is. In die zin is het ook interessant voor Esperantosprekers, want zij kunnen eraan toetsen of Esperanto inderdaad kan behoren tot de natuurlijke menselijke taal, zodat ze eindelijk uit dat verdomhoekje van de „kunsttalen" kan komen.
Het boek vertrekt van een definitie van taal: „taal is een zuiver menselijke en niet-instinctieve methode om gedachten, gevoelens en verlangens mee te delen door middel van een systeem van willekeurig voortgebrachte symbolen. Deze symbolen zijn in eerste instantie auditief." Belangrijk in deze definitie is het „niet-instinctieve"... volgens Sapir is taal een cultuurfenomeen!
Vervolgens besteedt de auteur aandacht aan diverse aspecten van taal: taalelementen, spraakklanken, grammaticale begrippen, grammaticale procédés, taalevolutie – die onderhevig is aan een zekere drijfkracht die elke taal in een bepaalde richting stuwt, onderlinge taalinvloeden, samenhang tussen taal, ras en beschaving en tenslotte taal en literatuur.
Het werk is een stevig wetenschappelijk rapport dat boeit door de brede kijk die de auteur presenteert. Dat kan hij, vooral doordat hij thuis is in heel wat Europese talen, maar ook in tal van Amerikaanse

indianentalen. Door dit laatste ontsnapt hij aan een aantal typische vooroordelen van Westerse linguïsten, die door hun beperkte visie al te vlug geneigd zijn bepaalde specifieke kenmerken tot „taaluniversalia" te promoveren. Wat bij Sapir ook opvalt, is hoe hij aantoont dat er geen „zuivere" talen bestaan. Niet alleen nemen alle talen elementen van andere talen over, binnen één enkele taal is er een niet aflatende evolutie – ook in grammaticale procédés, bv. van flecterend naar niet-flecterend (en terug).
Dit boek is een aanrader voor al wie zijn zegje wil doen over de „waarde als taal" van het Esperanto. Maar ook voor de gewone geïnteresseerde die eens wil filosoferen over wat taal nu eigenlijk tot taal maakt, is het bijzonder lezenswaardig. Maar, denk erom, hoewel het leesbaar en vlot geschreven is, vergt de lectuur of studie ervan wel concentratie en mentale inspanning.

gvd

Taal, Edward Sapir. Vertaling: Pierre Swiggers. Peeters, Leuven/Parijs, 1988.

Heb je zelf een interessant boek over taal of talen gelezen, of een knappe roman in het Esperanto, schrijf er dan eens een recensie over en stuur die naar EP voor *Gelezen en... gekeurd.*

... wat kan ik ermee doen?

... het doel is nog ver!

Twee jaar Esperanto-avondschool achter de rug – je hebt heel wat gehoord over de ongekende mogelijkheden tot sociaal contact die de taal biedt, maar eigenlijk geloof je het maar half. Toch besloot ik het erop te wagen en uit te testen of de taal inderdaad de voordelen biedt die ze belooft.
Ik wilde met mijn vriend, die intussen mijn echtgenoot geworden is, op vakantie trekken naar de Bodensee. Onze reisroute liep door Frankrijk en we reden speciaal om langs Reims omdat ik in het boekje „Pasporta Servo" een adres gevonden had dat logement aanbood voor 1 dag. Dat stond ons wel aan en 't kwam ons bovendien goed uit. Zo konden we meer ontspannen onze reis maken.
Omdat ik het maar half vertrouwde, en omdat ik niet openstond voor antwoorden in de zin van: „Het is toevallig juist nu niet mogelijk om u te ontvangen..." had ik mijn verzoek voor overnachting een beetje aan de late kant verstuurd, zodat een (negatief) antwoord mij onmogelijk nog kon bereiken. Ze boden logement aan, dus moesten ze ons maar ontvangen. Het was maar voor één nachtje... Dat was onze redenering. Nu weet ik dat dat eigenlijk niet de juiste Esperanto-ingesteldheid was, en je zult zien waarom.
We vertrokken 's morgens vroeg per auto, met de boot er achteraan, stralend, opgewonden ook, want vanavond zou het gebeuren.
Toen we in de stad aankwamen en uiteindelijk het adres gevonden hadden, bleek dit een appartementsblok te zijn. We belden. Nog eens... Uiteindelijk kwam er een jongeman naar beneden die ons in het Frans uitlegde dat we naar boven mochten meegaan. Hij was de buurman, een goede vriend van het jonge Esperanto-koppel, dat helaas voor enkele dagen weg was. (Dus toch! Zie je wel, hoor ik jullie al denken.) Maar hij had hun huissleutel gekregen met het verzoek ons voor één nacht in hun appartement binnen te laten.

Zo konden wij overnachten in een comfortabele, nette en verzorgde flat en hadden er een heerlijke nacht. 's Morgens ontbeten we, brachten alles terug netjes in orde en lieten de woning in dezelfde staat achter als waarin dit raadselachtige koppel ze ons ter beschikking had gesteld. Op tafel lieten we uit erkentelijkheid een handboek over aardrijkskunde (in het Esperanto) achter. We gaven de sleutel terug aan de buurman en zetten onze reis ontspannen voort.
Veel Esperanto hebben we niet gesproken. We schaamden ons dood over de door ons gevolgde strategie... maar we waren een onvergetelijke ervaring van echt vertrouwen, vriendschap en dito gastvrijheid rijker.

Mireille (Kalmthout)

Begin je zelf pas Esperanto te gebruiken, en heb je zelf iets meegemaakt waarmee je het praktisch nut van het Esperanto in het dagelijks leven buiten de beweging kunt illustreren, schrijf er dan een stukje over en stuur het naar de redactie van EP, wellicht vindt het ook een plaatsje in deze rubriek.

Op golven

Wij vervolgen ons programma...

... met de talrijke minder bekende programma's die vooral een cultureel of wetenschappelijk karakter hebben. Door hun bont aanbod vormen zij een ware mozaïek van de Esperanto-cultuur.

Literatura elsendaĵo – Juist, je krijgt niet echt een luisterspel, maar er wordt voorgelezen uit in het Esperanto vertaalde Poolse literatuur. Als toemaatje wordt de auteur van het werk voorgesteld. Wie zijn kennis van de Poolse literatuur dus wil bijwerken, moet luisteren op donderdag (22.30 u.), zondag (12.00 en 18.30 u.) of maandag (6.00 u.).

Muzika magazino – levert bijdragen van Poolse muzikanten op het gebied van zowel de klassieke als de moderne muziek. Uitvoeringen van grote meesterwerken, swingende jazz, of de echte avant-garde tijdens Poolse en internationale festivals: het is een ware muziekcarrousel. Het programma gaat de lucht in op woensdag (21.40 u.), donderdag (18.30) en vrijdag (6.00 en 12.00 u.).

Sciencteknika programero – is uiteraard een (vrij korte) uitzending over wetenschap en techniek. Het staat stil bij wetenschappelijke of technische verwezenlijkingen in zowel Polen als de rest van de wereld. Het programma is vooral interessant omdat het de luisteraar in contact brengt met de specifieke woordenschat uit wetenschappelijke vakgebieden. Het loopt op woensdag om 18.30 en 21.30 uur.

En nu nog wat algemeenheden over Radio Polonia. Elke uitzending begint met een nieuwsbericht waarin de hoofdpunten van zowel binnen- als buitenlands nieuws aan de orde zijn. Daarna volgt er een binnenlands persoverzicht of een soort politieke tribune. Het hoeft geen betoog dat vooral in de laatste maanden deze nieuwsberichten erg interessant waren. Je kon en kan er bijzonder goed de zich wijzigende politieke toestand in volgen. Dat is voorwaar een element dat je in andere wereld- of propagandazenders niet zo gemakkelijk zult vinden.

Verder zijn er nog tal van berichten over culturele activiteiten, een bloemlezing uit de belangrijkste Esperanto-tijdschriften, interviews met esperantisten over waarom ze Esperanto hebben geleerd en hoe of wanneer ze het in hun leven gebruiken. Kortom, *Radio Polonia* is een zender met een gevarieerd aanbod: voor elk wat wils.

En voor wie nu wil gaan afstemmen: de best te ontvangen frequenties voor de verschillende tijdstippen zijn: 6.00 u.: 1503 en 9675 kHz; 12.00 u.: 11840 kHz; 16.30 u.: 11815 kHz; 18.30 u.: 7285 kHz; 21.30 u.: 7125 kHz; 22.30: 1503 en 7125 kHz. Uiteraard is ontvangst ook afhankelijk van de kwaliteit van uw radiotoestel en van de weersomstandigheden!

jpvdd

Kalender

Juli en augustus – traditionele congresmaanden: zowel het Esperanto Wereldcongres als het Jongerencongres hebben onderdak gevonden in Cuba. Wij wensen de vertegenwoordigers van de Vlaamse Esperantobond die er aan deelnemen, een voorspoedige reis. Voor wie niet naar het congres gaat volgen hier een aantal suggesties om de vakantie niet hopeloos Esperantoloos door te brengen.

In eigenland valt veel clubleven een beetje stil, maar in de plaats daarvan komen de reeds ingeburgerde zomerfeesten: De Limburgse Dag heeft plaats op zaterdag, 18 augustus, in het Cultureel Centrum te Genk, aanvang 10.00 u. Om vervoerskosten en milieu te sparen wil men vanuit West- en Oost-Vlaanderen een busreis daarheen organiseren. De heer D'Hulster neemt de verantwoordelijkheid op zich. Stopplaatsen zijn gepland in Oostende, Brugge, Gent, Aalst of Sint-Niklaas; de prijs moet nog worden vastgesteld. Of het wel doorgaat hangt af van de belangstelling. Graag aanmelden vóór 10 juli! (Adres en telefoon, zie gele bladzijden: Oostende).

Studeren en cultuuruitbreiding met Esperanto tijdens de vakantie kan ook: In Japan, in het Centrum Oomoto kan je van 10 tot 25 augustus alles over typische Japanse kunst gaan leren (theeceremonie, bloemensierkunst, kalligrafie,...); van 6 tot 18 augustus kan je proberen het officiële Esperanto-onderwijsdiploma van ILEI te behalen. Een verblijf in de aantrekkelijke omgeving van La Chaux-de-Fonds maakt dat wel niet tot een sinecure, maar verzoet allicht de inspanning. Je kan trouwens je onderwijscapaciteiten ook gaan vergroten tijdens een kampeervakantie in de Sovjet-Unie (van 23 aug. tot 6 sept. in Volgograd). En voor computerbollebozen is er van 12 tot 14 september de 5de Intercybernetica Conferentie te Poprad (Tsjechoslovakije).

Voor echte vakantie moet je klaarblijkelijk naar Joegoslavië. Twee verschillende uitnodigingen bereikten ons: de Esperanto-ontmoeting in de Adriatische-Alpen bij Zadar (van 7 tot 17 juli) en een verblijf in Split van 28 juli tot 5 augustus. Bedenk dat er nog tal van andere mogelijkheden zijn om je vakantie in Esperantoland door te brengen... vraag informatie aan je doorgewinterde clubgenoten.

En FLEJA start het nieuwe werkjaar reeds op 2 september door een gezamelijke deelname aan *De Gordel*. De wandelafstand en de plaats van vertrek wordt bepaald naargelang het aantal deelnemers. Informatie bij André Ruysschaert, Ganzestraat 89, 8000 Brugge (tel. (050) 34 14 69 's avonds).

MUNDIAL 1990

Op de vooravond van de voetbalwedstrijd België-Zuid-Korea (12.6) zond de BRT een interview uit met de Koreaanse trainer. De interviewer stelde de vragen in het Engels aan een tolk. De trainer antwoordde in het Koreaans, de tolk vertaalde in het Duits en dit antwoord werd op het scherm in het Nederlands ondertiteld.

Dit illustreert uitstekend welke hindernissen de Belgische ploeg zal moeten nemen vooraleer zij de finale in Rome haalt, maar zou het vanuit communicatief oogpunt niet eenvoudiger zijn, indien het Esperanto iets meer verspreid zou zijn?

Jos Marguillier, Fléron